

¿Són millors el documental i la crònica per narrar la realitat?

Nota sobre la ficció

S' **SEBASTIÀ ALZAMORA**

observa una preferència, per part de cert públic i de certa crítica, per les "històries veritades": el documental, la crònica, el reportatge, el testimoni, les biografies, les memòries. Se'n desprèn que cert públic i certa crítica, com sol succeir, es complauen en els subproductes. No deixa de resultar curiós: la importància i la brutalitat dels fets que d'uns anys cap aquí fan trontollar les societats del benestar ("els dies convulsos que vivim", com ho expressa un lloc comú ja tan suat com les converses sobre el temps) acaben essent inversament proporcionals a la quantitat d'èpica, al gruix mític que seria d'esperar que produïssin. Davant dels esdeveniments frenètics que posen en qüestió les certeses que ens han permès tirar de veta durant l'últim segle, els ciutadans del món desenvolupat s'estimen més arraconar els relats de ficció i ocupar l'oci amb exposicions pelades i escarides d'objectes immediats: des del magrejamet de vísceres i greixos dels *reality shows* de la tele fins a l'humor mecànic i inofensiu de la infroliteratura de costumisme urbà, des dels aparatosos volums de biografies o confessions del personatge públic de torn fins als films de consolació per a benpensants a l'estil dels de Michael Moore. Nostàlgia de la vulgaritat? És possible. L'escapisme, la literatura d'evasió d'ara, ja no recorre a la fantasia, per barata que sigui, sinó que es materialitza en intenses i sostingudes sessions de contemplació del propi melic, i de la periferia del melic.

Es parla amb insistència del descrèdit de la ficció i d'una pretesa superioritat del documental i la crònica a l'hora d'aprofundir en la comprensió de la realitat. Els atacs més abundants i sovint més encesos apunten al gènere de la novel·la, paradigma, encara, de la ficció dins el nostre rebost de referències intel·lectuals. De fet, la prevenció o

la tírria contra la novel·la no és res de nou a Catalunya: recordem la polèmica que, a aquest respecte, va enfrontar en els anys vint Riba i Segarra; o com Pla ja afirmava que per llegir novel·les quan un té més de trenta-cinc anys cal ser un primari; i per escriure-les després d'aquesta edat, poc menys que un idiota. També va escriure aquella frase segons la qual les novel·les són la literatura infantil dels adults, etcètera. Naturalment, amb tot això Pla no feia més que confessar, amb un ressentiment característic, la seva incapacitat per a l'escriptura de ficció (m'estalvio, perquè no calen, els comentaris sobre *El carrer estret*), però també és ociós dir que no ha faltat qui ha volgut celebrar la *boutade* planiana fins a convertir-la en axioma, ni que fos perquè ja els anava bé com a exculpació de les pròpies mancances.

I bé: malgrat tot això, puc compren-

dre perfectament aquells que manifesten desconfiança envers la novel·la, o que l'han avorrida, a força de suportar les petites allaus de púrria novel·lesca (postruralista, neocostumista, paraexistencialista o de pseudogènere) i de narrativa curta (en tots els sentits de la

“Una societat que renuncia a la pròpia ànima, a la imaginació, i fins i tot en renega per acontentar-se amb la deglució de la pròpia crosta, és una societat que es desactiva a si mateixa”

si alguna cosa, però, li hem d'agrair a Cambó, amb totes les reserves que es vulgui, és la inversió d'una part de la seva fortuna personal en el mecenatge i patrocini d'obres com la Fundació Bernat Metge, la Fundació Bíblica Catalana, la *Història de Catalunya* de Ferran Soldevila i el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra, obres que encara avui perduren. ¿On són els guanys obtinguts en el terreny de la cultura -de la cultura sòlida, s'entén, no la d'aparador- per la coalició que ocupa avui els bancs de l'oposició? Perquè Cambó, que era molt de dretes i no se n'amagava, va deixar un llegat que avui aprofiten dretes i esquerres, sense distinció. Sembla, però, que la dreta que tenim avui, segons l'exclamació del senyor Mas, no admira tant els clàssics com el transformisme vertiginós de Leopoldo Fregoli.

• JOSEP MARIA FULQUET. PROFESSOR DE LA UNIVERSITAT RAMON LLULL

paraula) que els han estat sistemàticament servides en catalana prosa. Però, per una banda, no hauriem de permetre que els arbres ens tapessin el bosc (s'escriuen i es publiquen en català magnífiques novel·les, i la inusitada coincidència, aquesta mateixa temporada, de les últimes obres de Julià de Jòdar, Emili Teixidor, Jaume Cabré, Miquel de Palol, Carme Riera i Baltasar Porcel em guarda de mentir). Per l'altra, també en el nebulós àmbit de la dita no-ficció (a qui se li va acudir una etiqueta tan desafortunada?) es produeixen quantitats no gens discretes de merda, sovint rebuda i/o promociona amb la trom-

pereria rutilant reservada les grans ocasions. Aleshores, si en el moment de pesar la morralla i el peix fresc les dues balances evidencien un desnivell força semblant, quin és el problema específic que sembla haver-hi amb la novel·la, o amb la ficció en general?

Al meu entendre, el problema no ve tant de la pèrdua de prestigi d'un gènere en concret com del temor a la imaginació. No em referesc a la fantasia, sinó -ho recalco- a la imaginació, dues nocions que ja van distingir els romàntics (Coleridge, en particular), de manera que a la primera li correspon el desvari finalment estèril, mentre que la segona és la que permet la construcció dels mites, que al seu torn se situen als fonaments estructurals de les civilitzacions. Més recentment, Ernesto Sábato diferenciava, en termes literaris, esperit i ànima, de tal manera que el primer conté l'acció mecànica dels conceptes, i la segona, els continguts mítics i simbòlics, el que és real però no necessàriament racional: aquí, a aquesta ànima, pertany la novel·la i tota altra forma de ficció. I és aquesta ànima el que de sobte ens atemoreix, ens destorba, fins al punt que preferim relegar-la en favor de sucedanis que es limitin a emmirallar, tranquil·litzadorament, la mediocritat més pròxima i desolada, la crosta quotidiana.

Una societat que renuncia a la pròpia ànima, a la imaginació, i fins i tot en renega per acontentar-se amb la deglució de la pròpia crosta, és una societat que es desactiva a si mateixa. La crònica, el documental, el reportatge i el testimoni agraden perquè són al capdavant innocuos (caduquen, són efímers) i calmen, enganyant el cervell com ho fa el menjar de règim, la gana de relat. Però el relat resta pendent; i amb el relat, el mite; i amb el mite, la possibilitat -no gens paradoxal- d'aspirar encara a una mica de veritat, a una mica d'humanitat.

• SEBASTIÀ ALZAMORA. ESCRIPTOR

►►► Gabriel Ferrater en una de les conferències que sobre la poesia de Carles Riba va dictar a la Universitat de Barcelona entre novembre de 1965 i abril de 1966, conferències que el professor Joan Alegret va transcriure exemplarment en un volum publicat per edicions 62. La seva referència al patriotisme, que defineix com "una mena de residu innoble de les edats tenebroses d'Europa", i particularment al dels burgesos de la Lliga, és memorable, i ens hauria de servir per entendre d'una vegada que, en el fons, la "contaminació" que el PP ha introduït en CDC, de què parla l'expresident Pujol per justificar el retrocés electoral del seu partit, és relativa, ja que els interessos de classe (que són els que compten) dels uns i dels altres són exactament els mateixos. Des d'aquesta perspectiva, ¿com volia el senyor Mas que l'electorat els veiés com una opció útil per desallotjar el PP del poder si, de fet, i tret

de l'aura quadribarrada, eren tots dos una mateixa persona? Insisteixo: la privatització de la sanitat, les subvencions a l'escola privada, la falta d'ajudes al lloguer de vivendes davant l'auge de la compra (l'única que rep ajudes de l'administració), ¿són accions pròpies d'una política d'esquerra? ¿Hi ha pensat, en això, el senyor Mas? ¿O és que ha decidit posar-se alegrement en el sentit de la història i es pensa que aquí bevem tots a galet? ¿Què són si no? ¿Un partit de centre? ¿I què és el centre si no la dreta? Amb tots els meus respectes per una dreta civilitzada i, si pot ser, com reclamava d'Ors, llegida.

Així mateix, i seguint el paral·lisme amb la Lliga, convé no oblidar que la referència ideològica dels conspicus dirigents de la federació nacionalista, el senyor Cambó, davant un possible triomf revolucionari a les eleccions del 36, es va decantar per la Junta de Burgos, que va ajudar, a més, econòmicament. Per cert que